

Горан В. Николић*

Институт за европске студије, Београд, Србија

Петар С. Ћурчић**

Институт за европске студије, Београд, Србија

„НОВИ ХЛАДНИ РАТ“: ДЕФИНИЦИЈЕ, ПЕРСПЕКТИВЕ И МОГУЋИ ИСХОДИ***

Сажетак

Рад има за циљ да испита саме термилошке контроверзе везане за појам новог хладног рата. Интенција рада је и да се одговори на питање шта ће одлучити победника у сукобу две силе, посебно у контексту америчко-кинеског „трговинског рата“ који је смањио међусобну зависност две стране, дајући простор за дивергентније спољнополитичко понашање. Додатно, намера рада је и анализа утицаја рата у Украјини и санкција према Руској Федерацији на односе Вашингтона и Пекинга. Анализом садржаја релевантне литературе дошло се до следећих закључака: (а) Интелектуални алати „старог хладног рата“ и „обуздавања“ не могу пуно помоћи креаторима политике у Вашингтону и Пекингу да се носе са геополитичким изазовима данашњице; (б) Иако Вашингтон и Пекинг инсистирају да нису у „новом хладном рату“, таква аналогија је све чешћа у дискусијама о односима две државе и оне се често понашају као да су у њему. Суштински елемент старог хладног рата - „стање непријатељства без оружаног сукоба“ - је присутан, пошто обе земље траже моћ и утицај, или желе да опструишу или обуздају једна другу градећи нове безбедносне архитектуре, трговинске и финансијске режиме и развијајући системе регулације технологије и глобалних норми; в) Дубоке везе између економија

* goranvnikolic@gmail.com

** petar.pero.curcic@gmail.com

*** Рад је написан у оквиру Програма истраживања Института за европске студије за 2022, као и у оквиру Програма истраживања Института друштвених наука за 2022. који су оба подржана од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

две супростављене суперсиле, међусобна зависност од технологије, трговине и података никада нису постојале у оригиналном Хладном рату, а прекид привредне сарадње гурнуо би обе државе и свет у дубоку вишегодишњу депресију. Ова међуповезаност отвара могућности коегзистенције, које могу довести и до краја тзв. „Другог хладног рата“.

Кључне речи: Нови Хладни рат, суперсиле, САД, Кина, конкуренција, сарадња.

ДА ЛИ ПОЧИЊЕ НОВИ ХЛАДНИ РАТ?

Све је више знакова да почиње још једна, сасвим другачија врста Хладног рата. На самиту НАТО-а у Мадриду јуна 2022. са лидерима Јапана, Јужне Кореје, Аустралије и Новог Зеланда по први пут на скупу алијансе, повлаче се нове линије поделе које би могле да трају генерацијама. За разлику од четири деценије дуге америчко-совјетске конфронтације која је две велике силе, потпуно изоловане једна од друге, раздвојила у засебне сфере, ова борба је обележена вишедимензионалним односом у којем Кина и Запад међусобно тргују и инвестирају, чак и док се такмиче. Такође, Русија као кинески партнер, успева да се економски одржи упркос снажним санкцијама, снабдевајући нафтом, гасом и житарицама Пекинг (Hirsh, 2022).

И пре рата у Украјини су постојале назнаке да се Америка, односно Запад, налази у некој врсти новог хладног рата, овога пута са Кином. Ово се дешава смо три деценије након краха Совјетског Савеза, када се чинило да је супремација САД неупитна. Како наводи нобеловац Џозеф Штиглиц (Stiglitz, 2022), брутални ратови на Блиском истоку, финансијски крах 2008. растућа неједнакост, имплицитна подршка ауторитарним режимима насупрот јавно прокламованом инсистирању на демократским вредностима, епидемија опиоида и други феномени, довели су у сумњу супериорност америчког економског и друштвеног модела, при чему су неки аспекти америчког политичког и друштвеног живота почели да добијају отворен патолошки карактер нарочито у маргинализованим заједницама и конфликтним местима.

Проблем за САД представља и њено практично напуштање глобализације, које се догађа паралелно са тежњама званичног Пекинга да овај процес оснажи. С тим у вези, протекционистичке политике почеле су да добијају све већу подршку јавности

(Frankel, 2022), будући да тзв. популистички политичари све више потенцирају да би њихове земље биле мање изложене недавним шоковима да су биле мање зависне од међународне трговине. Тако су деглобализација, фрагментација, *decoupling* или раздвајање већ постале одомаћене фразе у политичким дискурсима многих земаља.

Све је јасније да рат који бесни у Украјини убрзава трансформацију светског поретка, насупротив намерама оних који су увели ембарго Руској Федерацији. Запад, чија је интенција да слабљењем Русије демотивише „реметилачке факторе“ и сачува тзв. „систем базиран на вредностима“, налази се пред економским и политичким изазовом. Наиме, санкције против минералним ресурсима најбогатије државе света утицале су не само на драматичан раст цена берзанских роба, већ су и допринеле да се инфлација подигне на највиши ниво од 70-их година. Тимесу драматично повећавајући шансе за стагфлацију, уздрмавши на тај начин и многе глобалне ланце вредности односно снабдевања. Дакле, санкционисање Москве са намером да јој се зада снажан економски ударац којим би се она одвратила од сличног понашања у будућности ће извесно уздрмати руску економију, али ће и сам Запад, посебно његов европски део, претпети велику штету (Altheyabi, 2022).

Оно што Вашингтон спроводи према Руској Федерацији је практично „containment 2.0“. Чини се да Вашингтон није узео у обзир могућности „бумеранг ефекта“ лансирајући најшире санкције у историји. Непланиране последице могле би да раздвоје глобалну економију, поларизирају међународну политику и ојачају Кину на рачун Америке. Наиме, ефикасност америчких санкција је еродирала са релативним падом америчке моћи, а избацивање Руске Федерације из поретка који САД настоје да одрже могло би интензивирати потрагу за одрживим алтернативним системом. Нови хибридни рат који САД предводе против Русије могао би помоћи да се продуби недеklarисана осовина Пекинг-Москва против Вашингтона. У том случају, Кина би могла постати велики финансијски и геополитички добитник. Примера ради, тешке економске казне Запада према Москви, укључујући искључивање кључних руских банака из међународног SWIFT платног система, могле би да претворе Кину у руског банкара тако повећавајући улогу јуана и Система прекограничног међубанкарског плаћања (*Cross-Border Interbank Payment System*). Додатно, санкције отворају пут Кини да изгради енергетску заштитну мрежу кроз већи копнени увоз којим би могла да издржи потенцијалну америчку блокаду у

случају кинеске инвазије на Тајван. Увођење делимичних санкција на увоз руског гаса ће помоћи Пекингу, који настоји да додатно повећа увоз енергената из РФ по ниским ценама (Chellaney, 2022). И поред тога, драстичну акцију који предводи Вашингтон подржава већи део америчке интелектуалне елите. Роберт Каган (Kagan, 2022, 19) потенцира да је боље за САД да ризикују интервенишући у раној фази рата против непријатеља. На тај начин би САД умањиле успех противника, као што је то био случај у Грузији и Украјини 2008. и 2014. године када су добици РФ били релативно мали.

ЗАШТО ЈЕ „НОВИ ХЛАДНИ РАТ” КОНТРОВЕРЗАН ТЕРМИН?

Хладни рат је једноставно сурова борба за моћ. Победник са собом добија и право да поставља правила глобалног понашања. Поставља се питање, на које ни експерти у домену међународних односа још увек немају једнозначан одговор – да ли смо у „Хладном рату 2.0” и да ли би односе између Вашингтона и Пекинга требало тако термилошки описивати (Harshaw, 2022). Како год да се ера у којој се налазимо називала, данас су шансе за глобални сукоб највеће од Кубанске ракетне кризе 1962. године. С тим у вези, само називање односа САД и Кине „новим хладним ратом” на неки начин позива креаторе политике и аналитичаре да размотре како би једна од страна могла „победити”, а не како две силе могу коезистирати. Превелико ослањање по аналогији на политику САД према Совјетском Савезу могло би ограничити способност Вашингтона да формулише одржив приступ према Пекингу. Најважнији аргумент је тај да, иако Кина оспорава доминацију САД над међународном економском структуром, она још увек не представља већу опасност по различита безбедносна партнерства Вашингтона.

Иако паралеле са Хладним ратом (1945-1991) могу изгледати као очигледне, геополитичке реалности садашњег тренутка мало личе на оне из тог доба. Последишно, сваки покушај да се наметне логика Хладног рата и обуздавања (*containment*) на кинеско-америчке односе данас би имао негативне консенквенце. Наиме, тај систем био је биполаран, што се подударало са интензивном идеолошком конкуренцијом, почетком нуклеарног доба и периодом брзе деколонизације. Хладни рат је термин који је сковао Џорџ Орвел крајем 1945. године како би сложеност послератног поретка свео на једноставну борбу између две нуклеарно наоружане „суперсиле“, од којих је једна (СССР) била идеолошки мотивисана да успостави

светску доминацију, док је друга (САД), наводно, хтела да сачува демократију. Из тог поједностављеног, али убедљивог модела, амерички званичници (посебно Џорџ Кенан у свом телеграму из 1946. године) су извели велику стратегију обуздавања која је прописивала како би САД требало да се носе са претњом. У пракси, то је подразумевало напоре Вашингтона у циљу ограничавања економске интеракције совјетског блока са глобалном економијом, отежавања дипломатских иницијатива Москве, те блокирања војних напора СССР-а да прошири свој утицај у иностранству.

Данас САД и Кина нису укључене у биполарну идеолошку борбу за „срца и душе“ света који се деколонизује. Високо глобализована економија тешко може поделити свет на оштро одвојене блокове. Кина је економска сила потпуно интегрисана у светску економију и број савезника или „трећих“ земаља које би биле спремне да се економски свеобухватно повуку из те земље је вероватно веома мали. Не само да би трошкови радикалног одвајања од кинеске привреде били превисоки, већ би и цена повезана са обуздавањем Кине у пуном спектру и у свим спорним доменима – укључујући свемир, међународне организације и сајбер – била астрономска. Стога, тешко је видети како би интелектуални алати „хладног рата“ и „обуздавања“ могли да помогну креаторима политике у САД да се носе са геополитичким изазовима данашњице (Latham, 2021).

На Самиту за демократију (*Summit for Democracy*) у САД-у (децембар 2021.), председник Џозеф Бајден је у разговору са званичницима из преко 100 земаља назвао отпор светским ауторитарним режимима „одлучујућим изазовом нашег времена“. Америчка реторика са циљем да се свет подели на два супротстављена идеолошка блока (демократске нације у једном табору и остале у другом) није дао жељене ефекте будући да овакав начин размишљања оживљава застарели оквир из доба хладног рата који је манихејски поделио државе у ривалске групе, обично спречавајући сарадњу у низу виталних питања. Додатно, Пекинг, који је перципиран као вођа супротстављеног табора, посматра се бескомпромисним и конфронтирајућим противником у тренутку када Вашингтон треба да ради са њим како би се ухватио у коштац са проблемима који захтевају свеопшта решења (пандемије, климатске промене, трговина и друго). Поређење са Хладним ратом „више замагљује него што осветљава“ и „ни на који начин није од помоћи, суштински, за неке од изазова које представља Кина“. Хладноратовска ментална поставка може преувеличати сваки сукоб,

јер владе могу бити уверене да је то део веће борбе, пропуштајући тако бројне прилике за сарадњу, као што су то пропустиле САД и Кина у борби против ковид-19 вируса и делимично у решавању климатских промена (Sanger, 2021).

Додатно, док је америчка стратегија обуздавања била изграђена на очекивању да ће се СССР једног дана урушити, данас такво предвиђање не важи. Упркос бројним демографским, економским и еколошким изазовима Кине, власт у Пекингу је показала изузетну способност прилагођавања околностима, често бруталним средствима. И циљеви дефинисани у новој индо-пацифичкој стратегији САД би се могли посматрати као практично признање Вашингтона да није и неће успети да промени понашање Кине. Индикативно је и коришћење речи компетиција којом су се дефинисали односи између САД и Кине. Наиме, са Трамповом администрацијом и званично је напуштена тзв. „engagement” политика према Пекингу (Takahashi, 2022).

Уместо термина „Други хладни раг” прикладнија дефиниција за тренутну фазу међународних односа, сугеришу поједини аутори, јесте епоха „мрежа” у различитим сферама (Fraz & Naqvi, 2022). Наиме, блоковска политика је замењена политиком „нексуса” (мреже) у којој средње силе траже еквилибрансу од конкурентских великих сила. На пример, упркос томе што је Индија део QUAD-а, њена билатерална трговина са Кином је премашила 100 милијарди долара 2021. године. Исто тако, стратешки односи ЕУ са САД нису спречили снажан економски ангажман Брисела са Пекингом (Fraz & Naqvi, 2022).

Надолазећа еколошка транзиција би могла реконфигурисати многе елементе међународне политике који су обликовали глобални систем од 1945. године значајно утичући на изворе националне моћи, процес глобализације, као и односе међу великим силама. Међутим, далеко од неговања присности, уважавања и сарадње, она ће вероватно произвести нове облике компетиције и конфронтације. Прелазак на тзв. „чисту енергију” доноси са собом и бројне ризике будући да таква свеобухватна промена није до сада виђена и са собом доноси мноштво изазова не само у међународној привреди већ и у политичким односима. Зависност од доминантних добављача фосилних горива, као што су Русија и Саудијска Арабија, ће највероватније порасти пре него што падне. У међувремену, чиста енергија ће постати нови извор националне моћи, али ће она сама увести нове ризике и неизвесности упркос томе што је јасно да се

напори у борби против климатских промена морају убрзати (Bordoff and O'Sullivan, 2022, 68-69).

АРГУМЕНТИ ЗА НАЗИВ „НОВИ ХЛАДНИ РАТ“

Иако Вашингтон и Пекинг инсистирају да нису у „новом хладном рату“, таква аналогија је све чешћа у дискусијама о односима две државе. С тим у вези, без обзира да ли две земље желе или не желе да своје односе назову хладним ратом, оне се често понашају као да су у њему. Суштински елемент старог хладног рата („стање непријатељства без оружаног сукоба“) је присутан, пошто обе земље теже моћи и утицају, или желе да опструшу или обуздају једна другу. Структурни фактори у америчко-кинеским односима и одлуке које су већ донели лидери обе земље гурнули су билатералне односе у правцу сличном онима током „Хладног рата 1.0“.

Како тврди Дејли (Daly, 2022), након Трамповог трговинског рата 2018. године, пандемије 2020-21, те рата у Украјини 2022. године, уоквиривање „новог хладног рата“ сада изгледа неизбежно. Широм света САД и Кина се већ такмиче у обликовању безбедносних архитектура, трговинских и финансијских режима, развоја и регулације технологије, глобалних норми и пракси, те вредности које су у њиховој основи. Ниједна не верује да може да створи униполарност виђену између 1991. и 2008. (или до 2011. године), али свака је одлучна да максимизира свој утицај и спречи доминацију друге. Кинески научници су усвојили „компетитивни оквир“, а њени лидери, који се деценијама такмиче са САД, полако прате задато (на шта указује и брзо војно јачање земље). Америка не може да игнорише кинески развој нуклеарне тријаде и хиперсоничних система за испоруку, успостављање ракетних снага и свемирског оружја, изградњу и милитаризацију острва у Јужном кинеском мору, њену војну „принуду“ у Пацифику и Јужној Азији, „заstraшивање“ Тајпеја од стране Пекинга, развој прекоморских база и лука двоструке намене, заједничке вежбе са Русијом, копирање америчке војне технологије, као сајбер нападе широм света.

Глобална конкуренција и непомирљиви интереси на Пацифику довели су међусобно неповерење до постхладноратовског врхунца. У 2021. 76% Американаца имало је негативно мишљење о Кини, а 62% Кинеза је исто мислило о САД-у. Додатно, Кина и САД су отуђене једна од друге не само на званичном нивоу, већ и друштвено и институционално. Тако су се интеракције између универзитета,

невладиних организација, тур-оператора (и последично туриста) у овим земљама смањиле и пре пандемије SARS-CoV19. Погоршање односа види се и кроз званичне документе обе стране. Стратегија националне безбедности САД из 2017. навела је Кину као највећи стратешки изазов Америке, док је октобра 2021. Бајден описао кинеско-америчку конкуренцију као „борбу између демократија и аутократија у 21. веку“. Додатно, САД и Кина имају некомпатибилне приступе у управљању друштвом (Daly, 2022).

Вероватноћа катастрофалног колапса у односима – који би, на пример, довео до тога да се све америчке корпорације у Кини и сви кинески студенти у Америци врате у своје матичне земље – расте. Само једна криза дели нас од цементирања ривалства као основе билатералних односа у деценијама које долазе. Неспособност Пекинга и Вашингтона да сарађују суочени са признатим егзистенцијалним претњама по здравље планете је најдепресивнија карактеристика ове суморне путање. Чак и ако сукоб буде избегнут, главни учесници у „Хладном рату 2.0”, укључујући Русију и америчке савезнике у Европи и Индо-Пацифику, потрошиће милијарде долара на оружје уместо на побољшање људског благостања, и даће приоритет националним интересима, стварним и замишљеним, у односу на суочавање са заједничким изазовима (Daly, 2022).

СПЕЦИФИЧНОСТ НОВОГ ХЛАДНОГ РАТА

Како се свет поново дели на непријатељске блокове, нови Хладни рат делује никад извесније у односу на претходне три деценије. Ново појављивање (*re-emergence*) Хладног рата могло би ускоро доћи са компонентом која недостаје његовој пуној итерацији из XX века, а то је тзв. „други фронт“ (Grownе, 2022). Наиме, додавање Пекинга, који је забринут због тога што САД покушавају да изграде безбедносни савез у Индо-Пацифику, у целокупну једначину мења укупне односе. Иако није реч о формалном савезу, безбедносне везе између америчких и азијских савезника јачају, док Кина покушава да повећа своје присуство на обалама у Јужном и Источном кинеском мору.

Иако је нуклеарно одвраћање, слично као у Првом хладном рату, и данас одрживо, контекст ривалства између САД и Кине много више зависи од економске међузависности, посебно имајући у виду да је огромна кинеска привреда изазивач за економски систем који предводе САД. Истина, текући америчко-кинески „трговински

рат“ донекле је смањио међусобну зависност две стране, дајући простор за дивергентније спољнополитичко понашање. Кина је такође настоји да искључи САД из своје амбициозне иницијативе „Појас и пут“ која има за циљ јачање њеног економског присуства кроз вишеканални, али међусобно повезан глобални оквир (Fraz i Naqvi, 2022).

Хладноратовско ривалство између САД и СССР-а било је усредсређено на простор Европе, Јужне Америке, Блиског истока, Индокине и Африке. У „Хладном рату 2.0“, тренутни епицентар америчко-кинеског ривалства је Азија и Океанија. Наиме, већина тензија између Пекинга и Вашингтона одвија се уз пацифичко приобаље, а моћ Москве је у релативном смислу снажно опала што је отворило простор за вишедимензионалне западне утицаје на постсовјетском простору.¹ САД су формирале нове алијансе да би „опколиле“ Кину, укључујући Квадрилатерални безбедносни дијалог (*Quadrilateral Security Dialogue-QUAD*) (САД, Јапан, Индија и Аустралија) и *AUKUS* (САД, УК, Аустралија). Штавише, САД такође дели стратешко партнерство са Јужном Корејом и Јапаном на чијим територијама има позициониране трупе, што одражава идеју „проширеног одвраћања“ (која се своди на довођење тих држава под амерички „безбедносни кишобран“). Такође, рутински су Сједињене Државе распоредиле америчку морнарицу у Јужно и Источно кинеско море ради одвраћања Пекинга.

Док су Хладним ратом у великој мери доминирали прокси ратови широм света, данас САД и Кина подржавају ривалске фракције у иностранству, било војно, економски или дипломатски. Кина адамантно иступа против америчке политике у Сирији и Ираку, противећи се промени режима у наведеним и гледајући на америчко присуство у другим земљама као главни извор нестабилности и провокација. Недавно су САД на незадовољство Пекинга уклониле Исламистички покрет Источног Туркестана (*East Turkestan Islamic Movement*) са своје листе означених страних терористичких организација. Генерално, САД сматра Кину више геополитичким конкурентом него идеолошком претњом. Овакав оквир омогућио је

1 Док је седамдесетих година прошлог века Совјетски Савез показивао способност да изгради свој индустријски и технолошки потенцијал, Русија је због интеграције у глобалне ланце вредности добрим делом уништила своју индустријску базу. Последично, Москва је до 2014-2015, односно до фебруара 2022. велики део свог кључног хардвера — укључујући кључне компоненте за свој војно-индустријски комплекс — добијала са Запада и то је управо слаба тачка на коју Запад циља. Русија мора да брзо решава своје технолошке и економске проблеме, брзим таргетирањем уских грла, увозом из Кине или од Запада на разне начине. У супротном, могло би доћи до колапса њене индустријске и технолошке инфраструктуре (Bovt, 2015).

НР Кини да успостави снажне билатералне политичке и економске везе са многим државама који имају другачији политички и економски систем. (Fraz & Naqvi, 2022).

У Индо-Пацифику Бела кућа је заузела све оштрије ставове доследно означавајући Кину као конкурента САД. Наводно се разматра ревизија старе политике Вашингтона према Тајвану чиме би „стратешка двосмисленост“ била промењена у нешто провокативнију форму по Пекинг. Вашингтон је дипломатски бојкотовао Зимске олимпијске игре у Пекингу и потписао AUKUS. Прихватањем старе хладноратовске политике, званични Вашингтон улази у опасност да офанзивном политиком жртвује милионе људи. Како наводи Голуб (Golub, 2022), да би спречили катастрофу, Бајден и његови саветници ће морати да размишљају другачије. Стога, XXI век захтева већа и смелија решења од оних које је понудило претходно столеће.

АДУТИ И ПРОБЛЕМИ ВАШИНГТОНА

Вашингтону су требале деценије да од двопартијског консензуса о *engagement* политици према НР Кини дође у позицију непопустљиве конфронтације. Већ дуже време Бела кућа, увиђајући дугорочну опасност за одржавање глобалне хегемоније коју представљају Пекинг, и у мањој мери Москва, тражи начине да укључи друге земље, пре свега оне „либерално-демократске“, у свој табор. Рат у Украјини учинио је да Вашингтон убеди до тада скептичну Европску Унију да уведе снажан ембарго према Русији. Имплицитна подршка Пекинга Москви помогла је Вашингтону да НАТО покрене нови „стратешки концепт“ — десетогодишњи план² — који се по први пут бави „претњом“ из Кине. Промена је почела да се убрзава у последњих неколико месеци. Паралелно са ратом у Украјини, НАТО „прелази Рубикон“ у Азији пошто Вашингтон интензивира наоружавање Јапана, Јужне Кореје и Аустралије (такозвани програм „НАТО-а на Пацифику“). Такође у јуну 2022, поново супротстављајући се Пекингу на начин који подсећа на Хладни рат, САД су одговориле на ново војно ангажовање Кине на Соломоновим острвима покретањем пројекта Партнери у плавом Пацифику (*Partners in the Blue Pacific*) са циљем да се оживе

2 Нови стратешки концепт Вашингтона израстао је из саопштења издатог 2021. после самита НАТО-а, у којем се први пут упозорава на кинеске „системске изазове међународном поретку заснованом на правилима и областима релевантним за безбедност алијансе“. У то време, европски лидери су се још увек опирали молбама САД да одговоре на стратешки изазов из Пекинга.

економске и дипломатске везе са пацифичким острвским државама (Hirsh, 2022). Ипак, за разлику од односа према Москви, чини се да Вашингтон неће ићи у пуну конфронтацију са Пекингом. Како наводе Ајкенбери и сарадници (Ikenberry et. all. 2022, 174-175), прерани *containment* Кине могао бити фијаско за САД јер би друге државе које не виде претњу од Пекинга могле проценити да имају више економске користи од сарадње са Кином, доводећи на тај начин Вашингтон у веома ризикантну ситуацију нарушеног угледа и моћи.

Бела кућа, Пентагон и Капитол хил схватају да би Други хладни рат могла да одлучи мека моћ, а то значи убедити остале земље да не купују производе из Кине. Повезано с тим, Штиглиц (Stiglitz, 2022), предлаже да би, у намери да унапреде свој глобални статус (посебно након победе Доналда Трама и Републиканске странке), САД могле омогућити милијардама људи „трећег света“ приступ критичним технологијама и ресурсима.³ Вашингтон у новој конкуренцији великих сила очајнички тражи пријатеље изван тзв. природних савезника (Европа и друге развијене земље, попут Јапана, Кореје, Аустралије, Новог Зеланда). Међутим, један индикатор слабљења моћи САД управо је одбијање „трећих земаља“ да експлицитно осуде Русију због рата у Украјини.

Вашингтон схвата да ће вођење овог „новог хладног рата“ захтевати исто толико прагматичан, циничан и понекад аморалан приступ као и током периода након 1945. године. САД следи политику Трампа према Кини, и упркос тренутној кризи, стално потенцира да Кина остаје главни приоритет. Бела кућа је свесна да реторика „Азија на првом месту“ мора да буде подржана и њеним присуством на терену. Примера ради, у југоисточној Азији постоји ризик да САД буду перципиране као милитаристичка сила, док би НР Кина могла да се сагледа кроз призму великих развојних економских и инфраструктурних пројеката. Биће тешко да се представи одржива алтернатива кинеском Регионалном свеобухватном економском партнерству (*Regional Comprehensive Economic Partnership*). Супротно томе, регионални савезници Сједињених Држава желе да кроз трговински споразум – Свеобухватно и прогресивно

3 Овим напорима не иде на руку дуга историја интервенционизма, економске експлоатације и расизма. Додатно, америчке банке доприносе надоласећој дужничкој кризи у многим земљама, док су западне земље и даље главни контрибутори глобалног загађења и поред декларативног залагања за зелену агенду. Пољопривредне субвенције САД и ЕУ, који фактички уништавају извозни потенцијал аграра у земљама „глобалног југа“, би требало лагано напуштати. Неолиберализам и економија кочења никада нису били широко прихваћени у трећем свету (тзв. глобални југ), а сада излазе из моде и на Западу.

транспацифичко партнерство (*Comprehensive and Progressive Trans-Pacific Partnership*) – остваре већи приступ америчком тржишту. Међутим, званични Вашингтон невољан је да услиши захтеве својих партнера (Curtan, 2022).

Ризик који представљају нуклеарно пренаоружана Русија и економски и технолошки напредна Кина је вероватно највећи с којим се Запад, односно Вашингтон, икада суочио (Abrams, 2022). Заједничке тврдње Москве и Пекинга да се тренутни међународни поредак мора окончати изазива нелагоду. САД и савезници би се могли суочити са страшном комбинацијом две нуклеарне силе. С тим у вези, Вашингтону иде на руку и то што се Кина суочава са растућим отпором напредних индустријских демократија, које имају великих резерви према Пекингу.

ДА ЛИ ВРЕМЕ РАДИ ЗА ПЕКИНГ?

За Кину, чији је глобални имиџ на историјском ниском нивоу, драматично погоршање односа Вашингтона и Москве није могло доћи у боље време. Све већа уплетеност Америке у европску безбедност отвориће већи простор за Кину у Индо-Пацифику, региону који ће обликовати нови светски поредак. У ствари, америчка политика, уместо да забије клин између Москве и Пекинга, служи као мост који их уједињује против пренапрегнуте Америке. Још важније, у Сједињеним Државама не постоји критички отклон од политике коју су инаугурисали амерички председници од Никсона, а која је од НР Кине створила најјачи војни, економски и технолошки изазов Вашингтону икада.

Парадокс је да се Кина није суочила ни са каквим западним финансијским или другим значајним санкцијама упркос томе што је интервенисала у Хонгконгу, „прекројила” геополитичку мапу Јужног кинеског мора, проширила своје копнене границе на Хималајима и, по западним изворима, успоставила „кампове за преваспитавање” у Синђану. Насупрот томе, Русија се показала као лака мета за ескалацију америчких санкција од 2014. године, јер САД имају мали удео у руској економији. Све је очигледаније да ће Пекинг играти исту игру са Вашингтоном око санкција Москви, као и око санкција Пјонгјангу, претварајући се да сарађује са САД-ом, а заправо их тихо подривајући. С тим у вези, Коткин (Kotkin, 2022, 76) указује да наклоњеност према Русији није само став кинеског руководства, већ и већег дела интелектуалних националистичких кругова, владајућег естаблишмента и јавности.

Брандс (Brands 2022, 51) сматра да САД може очекивати ће Кина наставити да јача и током ове деценије, иако спорије. Овај аутор даље истиче да је мало вероватно да ће Кина бити бенигна или мирољубива, јер Пекинг има различите амбиције – од освајања Тајвана до успостављања примата у Азији и, последично, у свету. Постоји уверење да Кина може постати више склона да ризикује и користи средства принуде уколико изгуби веру да ће јој стрпљива акумулација економске моћи донети бенефите. САД не могу једноставно бити мирне, и уместо тога ће брзо учврсти своју „одбрану“, пре свега уз кинеску обалу на Пацифику. Такође Америка и њени савезници ће морати да удруже снаге (задржавајући своју предност у полупроводницима и другим критичним технологијама које ће обликовати будући однос економске и војне моћи) како би спречили да Кина своје економске и технолошке полуге претвори у војну моћ. С тим у вези, Крепиневич (Krepinevich 2022, 92) наводи обавештајне америчке процене да ће се кинески нуклеарни арсенал учетворостручити до 2030. на око хиљаду нуклеарних бојевих глава, што би био развој који је до скоро био незамислив.

Огорчење Вашингтона због рата у Украјини не би требало да замагли једну кључну чињеницу: Кина, са скоро десет пута већом популацијом и економијом од Русије, представља највећи изазов за Америку. Док су стратешки приоритети и амбиције Русије концентрисани у њеном суседству, Кина ради на томе да замени САД на глобалном нивоу. Примера ради, обим програма хаковања од стране Кине је већи од сваке друге земље заједно. Пекинг је проширио своје шпијунирање у САД до те мере да *FBI* у просеку покреће нову контраобавештајну истрагу на сваких 12 сати.

Чини се да се у Вашингтону схвата да ће Кина бити трајни, а не пролазни конкурент. Наиме, Кина је далеко снажнији стратешки противник него што је Совјетски Савез икада био — она је истовремено војнотехнолошка претња и економски ривал. Велики шокови као што су Глобална финансијска криза и пандемија коронавируса нису битније пореметили функционисање кинеског друштва. Повезано с тим, прилив страног капитала у Кину достигао је рекордно висок ниво 2021. године, и поред тога што је пандемија многе стране компаније (истина више на декларативном нивоу) присилила да размотре смањивање своје зависности од производње у тој земљи. Додатно, са својим моделом државног капитализма који је 700 милиона људи извукао и тешког сиромаштва за само четири деценије, Пекинг изгледа све привлачније. Кина је своје вакцине учинила доступним другима по ниским ценама, помажући

многим земљама да развију сопствене погоне за њихову производњу. Поред тога, Кина повољно кредитира сиромашне земаље да изграде инфраструктуру, на тај начин помажући њихов укупан развој (Stiglitz, 2022). Кинеска иницијатива Појас и пут ствара партнере широм света. Пекинг предњачи у свету у многим технолошким областима, укључујући 5G/6G мрежу, вештачку интелигенцију, роботiku, квантно рачунарство, мобилно плаћање, као и торијумске нуклеарне реакторе. Јуан почиње да добија међународно признање, док је у развоју суверене дигиталне валуте Кина најдаље одмакла. Кина ће извесно економски надмашити САД. Није у питању само четири пута већа популација, већ и то да њена економија расте три пута брже од америчке дуги низ година. Гледајући БДП по паритету куповне моћи Кина је прстигла САД већ 2015, док би по БДП у текућим доларима то требало да се деси крајем треће деценије XXI века (Николић и Петровић 2020; Николић и Петровић, 2020б).

Додатно, са растућим бројем глобално конкурентних компанија, Кина је све више извор иновација, а њена економска привлачност и технолошки капацитет омогућавају јој да обликује кључне међународне институције, ојача своје присуство у земљама у развоју и развија свој наратив о растућој Кини насупрот Америци која је у опадању.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: КОЛИКЕ СУ ШАНСЕ ЗА КОМПРОМИС?

Охрабрује да дубоке везе између економија две супростављене суперсиле, међусобна зависност од технологије, трговине и података (који прескачу Пацифик за милисекунду на мрежама којима доминирају Америка и Кина) никада нису постојале у оригиналном Хладном рату. Берлински зид не само да је оцртао оштру линију између сфера утицаја, слободе и ауторитарне контроле, већ је зауставио већину комуникација и трговине. У години његовог пада, САД су извезле 4,3 милијарде долара робе у СССР и увезле 0,7 милијарди долара (у данашњим доларима, ти бројеви би били нешто више него удвостручени), док је у 2021. упркос трговинском рату, робни извоз Америке у Кину износио 151 милијарде долара, а увоз неверованних 506 милијарди долара (Yihan, 2022), што значи да је билатерална размена две земље чак 65 пута виша у реалном изразу. Додатно, опрема Хуавеја и Чајна телекома (*China Telecom*) преноси податке преко земаља НАТО-а, апликација ТикТок у власништву Кине је активна на десетинама милиона америчких телефона. Пекинг констатно брине да ли ће Запад угрозити продају напредних полупроводника Кине, која би могла највеће кинеске технолошке концерне, попут Хуавеја, довести у тешку позицију (Sanger, 2021).

Како наводи Вајн (Wynne, 2022), иако су наде у „нови (другачији) модел“ односа (нпр. „engagement“) углавном нестале, и иако се две земље припремају за дугорочну и вишедимензионалну конкуренцију, јасно је да ће амерички и кинески грађани далеко више комуницирати него њихови претходници из „Првог хладног рата“. Могуће је да две суперсиле успешно коегзистирају, чак и док се такмиче. Примера ради, оне могу сарађивати у спречавању драматичних климатских промена, док се истовремено боре за предност у Јужном кинеском мору или око Тајвана (Sanger, 2021). Ривалство ће бити распрострањено, али не и свеобухватно. Биће простора за ангажовање и, ако свет буде имао среће да прође кроз ово ривалство, „Други хладни рат“ се може завршити. То ће се догодити када једна или обе земље престану да виде другу као велику претњу својим интересима, било зато што су се способности и намере противника промениле, било зато што су заједнички интереси поново пронађени.

Однос између Запада и Кине постоји на толико различитих нивоа и због тога нека врста *modus vivendi* у оквиру тренутног међународног система би требало да буде могућа. Ово је посебно

битно јер са интензивирањем „новог хладног рата”, светски лидери морају да почну да размишљају о „заштитним оградама” – безбедносним мерама које би биле креиране да осигурају да овај сукоб не ескалира у директну конфронтацију. Наиме, данас не постоји сајбер-еквивалент споразума о нуклеарним снагама средњег дитета (*Intermediate-Range Nuclear Forces*), нити мапа пута за преговарање и спровођење истог. У тренутним околностима, Савет безбедности ОУН се показује као неефикасан. Лидерима, зато, преостаје да наставе да комуницирају о могућностима ограничавања овог вида ратовања (Bremmer, 2022). Постоји и све већа вероватноћа да ће Русија прибећи деструктивном сајбер-рату будући да најсофистицираније руско дигитално оружје више економски дестабилизује од претњи нуклеарним пројектилима током осамдесетих година прошлог века. Наиме, сајбер оружје може да нанесе озбиљну штету финансијским системима, електричним мрежама и другој базној инфраструктури.

Било у хладним или „врелим” ратовима Русија и Кина ће покушавати да се одопру притиску САД-а и Запада. Речи кинеског председника који је говорећи на пословном форуму земаља БРИКС-а током јуна 2022. године изјавио да „Ми у међународној заједници треба да одбацимо игре са нултом сумом и заједнички се супротставимо хегемонизму и политици моћи” указују на крајине намере ове две земље (Hirsh, 2022).

Јасно је да не постоји приручник за стварање и одржавање конкурентског суживота између две највеће светске силе. Међутим, ако Вашингтон и Пекинг схвате да не могу однети одлучујућу победу у такмичењу које је у току, они ће почети да развијају кохабитацију – што би створило услове за еволуцију врло затегнутих односа између две државе (Daly, 2022).

РЕФЕРЕНЦЕ

- Abrams, Elliott. 2022. „The New Cold War”. *CFR*. Последњи приступ: 3. 3. 2022. <https://www.cfr.org/blog/new-cold-war-0>
- Altheyabi, Jameel. 2022. „New Cold War, or World War III? ” *Saudi Gazette*. Последњи приступ: 26. 2. 2022. <https://www.saudigazette.com.sa/article/617526/Opinion/New-Cold-War-or-World-War-III>
- Bordoff, Jason and O’Sullivan Meghan L. 2022. „Green Upheaval: The New Geopolitics of Energy”. *Foreign Affairs* 101(1):

68-84.

- Bovt, George. 2015. „Who Will Win the New Cold War?” *The Moscow Times*. Последњи приступ: 31. 3. 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2015/03/31/who-will-win-the-new-cold-war-a45307>
- Brands, Hall. 2022. „The Dangers of Decline”. *The Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/04/14/china-decline-dangers/>.
- Bremmer, Ian. 2022. „The New Cold War Could Soon Heat Up”. *Foreign Affairs*. Последњи приступ: 20. 6. 2022. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2022-05-05/new-cold-war-could-soon-heat>
- Browne, Andrew. 2022. „This Cold War May Come With a Second Front”. *Bloomberg*. Последњи приступ: 12. 3. 2022. <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-03-12/this-cold-war-may-come-with-a-second-front-new-economy-saturday>
- Chellaney, Brahma. 2022. „The new US-Russia cold war will accelerate China’s rise”. *The Hill*. Последњи приступ: 7. 3. 2022. <https://thehill.com/opinion/national-security/597062-the-new-us-russia-cold-war-will-accelerate-chinas-rise>
- Curran, James. 2022. „Don’t Leave Economics Out of Competition With China”. *The National Interest*. Последњи приступ: 28. 6. 2022. <https://nationalinterest.org/feature/don%E2%80%99t-leave-economics-out-competition-china-203226>
- Daly, Robert. 2022. „China and the United States: It’s a Cold War, but don’t panic”. *The Bulletin*. Последњи приступ: 10. 3. 2022. <https://thebulletin.org/premium/2022-03/china-and-the-united-states-its-a-cold-war-but-dont-panic/>
- Frankel, Jeffrey. 2022. „Does International Trade Weaken or Strengthen Countries’ Resilience?”. Последњи приступ: 20. 6. 2022. *Project Syndicate*. <https://www.project-syndicate.org/commentary/international-trade-resilience-four-economic-problems-by-jeffrey-frankel-2022-06?barrier=accesspaylog>
- Fraz, Syed and Naqvi, Hussain. 2022. „Are China and America Already in a Second Cold War?”. Последњи приступ: 1. 3. 2022. *The National Interest*. <https://nationalinterest.org/feature/are-china-and-america-already-second-cold-war-200867?page=0%2C1>

- Golub, Grant. 2022. „Biden Insists He Doesn't Want a New Cold War. His Actions Say Otherwise”. *The National Interest*. Последњи приступ: 12. 2. 2022. <https://nationalinterest.org/feature/biden-insists-he-doesn%E2%80%99t-want-new-cold-war-his-actions-say-otherwise-200484>
- Harshaw, Tobin. 2022. „China's Challenge to the U.S. Is So Much More Than Cold War 2”. *Bloomberg*. Последњи приступ: 19. 2. 2022. <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-02-19/china-challenge-to-u-s-is-more-than-cold-war-2#xj4y7vzkg>
- Hirsh, Michael. 2022. „We Are Now in a Global Cold War”. *Foreign Policy*, Последњи приступ: 27. 6. 2022. <https://foreignpolicy.com/2022/06/27/new-cold-war-nato-summit-united-states-russia-ukraine-china/>
- Ikenberry, John G., Nathan, Andrew. J., Thornton, Susan, Zhe, Sun, & Mearsheimer, John J. 2022. „Rival of America's Making?: The Debate over Washington's China Strategy”. *Foreign Affairs* 101(2): 172-188.
- Kagan, Robert. 2022. „The Price of Hegemony: Can America Learn to Use Its Power?”. *Foreign Affairs* 101 (3): 10-19.
- Kotkin, Stephen. 2022. „The Cold War Never Ended: Ukraine, the China Challenge, and the Revival of the West”. *Foreign Affairs* 101 (3): 64-79.
- Krepinevich, Andrew. 2022. „The New Nuclear Age: How China's Growing Nuclear Arsenal Threatens Deterrence”. *Foreign Affairs* 101 (3): 92-104.
- Latham, Andrew (2021). „What's happening with China is not a new Cold War”. *The Hill*. Последњи приступ: 11. 4. 2022. <https://thehill.com/opinion/national-security/579994-whats-happening-with-china-is-not-a-new-cold-war/>
- Ma, Yihan. 2022. „Value of U.S. exports to China from 2011 to 2021”, <https://www.statista.com/statistics/277584/value-of-us-exports-to-china-since-2007/>
- Sanger, David. 2021. „Washington Hears Echoes of the '50s and Worries: Is This a Cold War With China?”. *The New York Times*. Последњи приступ: 15. 6. 2022. <https://www.nytimes.com/2021/10/17/us/politics/china-new-cold-war.html>
- Stiglitz, Joseph. 2022. „How the US Could Lose the New Cold War”. *Project Syndicate*. Последњи приступ: 17. 6. 2022. <https://www.project-syndicate.org/commentary/>

- us-squandering-soft-power-appeal-in-cold-war-with-china-by-joseph-e-stiglitz-2022-06?barrier=accesspaylog
- Takahashi, Keikichi. 2022. „China-US Competition Is Not a New Cold War“. *The Diplomat*. Последњи приступ: 23. 3. 2022. <https://thediplomat.com/2022/03/china-us-competition-is-not-a-new-cold-war/>
- Wyne, Ali. 2022. „Beware a ‘new Cold War’ narrative for the U.S. and China“. *Fortune*. Последњи приступ: 1. 2. 2022. <https://fortune.com/2022/01/31/china-us-new-cold-war-narrative-biden-xi-jinping-ali-wyne/>
- Николић Горан, Петровић Гордана. 2020б. „Економски и технолошки успон Кине као весник нове глобалне геополитичке констелације“. *Национални интерес* 38 (2/2020): 121-144. DOI:<https://doi.org/10.22182/ni.3822020>.
- Николић Горан, Петровић Предраг. 2020. „Трговинско-технолошки рат Америке и Кине као почетак новог хладног рата?“. *Национални интерес* 37 (1/2020): 135-162. DOI:<https://doi.org/10.22182/ni.3712020.7>

Goran V. Nikolić*

*Principal Research Fellow, Institute of European Studies,
Belgrade, Serbia*

Petar S. Ćurčić**

*Research Trainee, Institute of European Studies,
Belgrade, Serbia*

WHAT WILL DECIDE THE WINNER OF THE NEW COLD WAR?

Resume

The paper aims to examine the terminological controversies related to the concept of the Cold War. The intention of the paper is to answer the question of what will decide the winner of the new Cold War, especially in the context of the US-China “trade war”, which reduced the interdependence of the two sides, giving room for more divergent foreign policy behavior. The answer to this question is further complicated by the non-ideological character of the competition between the US and China, which practically prevented the formation of blocs in the world. In addition, the aim of the paper is to analyze the impact of the war in Ukraine and sanctions against Russia on the relations between Washington and Beijing.

By analyzing the content of relevant literature, we came to the following conclusions:

(a) The intellectual tools of the Cold War and the Containment cannot do much to help policymakers in Washington and Beijing in dealing with today’s geopolitical challenges. Namely, the Cold War mental setting can exaggerate any conflict, because governments can be convinced that it is part of a larger struggle, missing opportunities for cooperation, as the US and China did in the fight against Covid 19 and climate change, partly.

(b) Although Washington and Beijing insist that they are not in the “new cold war”, such an analogy is increasingly common in discussions about relations between the two countries, and they often act as if they are in it. An essential element of the old Cold War: a “state

* goranvnikolic@gmail.com

** petar.pero.curcic@gmail.com

of hostility without armed conflict” is present, as both countries seek power and influence, or want to obstruct or restrain each other. Around the world, the US and China are already competing in shaping security architectures, trade and financial regimes, technology development and regulation, global norms and practices, and the values that underlie them. The two most powerful nations have embarked, intentionally or not, on comprehensive competition, including competition in shaping the global order, and their rivalry includes a growing arms race and the expansion of nuclear capabilities.

c) Deep ties between the economies of the two opposing superpowers, interdependence on technology, trade and data never existed in the original Cold War, and the severance of economic cooperation would push both countries and the world into a deep multi-year depression. Two superpowers could successfully coexist, e.g. cooperating to prevent dramatic climate change, even as they compete in technology and trade, or fight for supremacy in the South China Sea and around Taiwan. If Washington and Beijing realize that they cannot win decisively in the ongoing competition, they will begin to develop cohabitation, which could lead to the end of the Second Cold War.

Keywords: New Cold War, superpowers, USA, China, competition, cooperation.

* Овај рад је примљен 8. маја 2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 25. јула 2022. године.